

Restaurátorský záměr

Náhrobek Františka Preislera z Příkrého

I. Základní údaje

Lokalizace památky

Kraj,okres, obec:	Liberecký, Semily, Semily
Bližší určení:	při sakristii kostela sv. Jana Křtitele na Koštofranku
Katastrální území:	Semily
Číslo parcely:	413
Vlastník:	Město Semily, Husova 82, 51301 Semil
GPS souřadnice:	50.6009158N, 15.3384203E

Údaje o památce

Název památky:	náhrobek Františka Preislera z Příkrého
Autor:	neznámý
Datace:	1855
Materiál:	arkózový pískovec červenohnědé barvy, regionální původ
Rejstříkové číslo:	92621/6-6226

II. Popis památky

Náhrobek Františka Preislera z Příkrého je příkladem velice hodnotné funerální skulptury z poloviny 19. století a spolu s kostelem vytváří zajímavý historický celek.

Náhrobek Františka Preislera z Příkrého se nachází u sakristie kostela sv. Jana Křtitele v Semilech, orientovaný k severovýchodní straně. Na kamenné základně je umístěn sokl, ve kterém je výklenek s Božím hrobem a s reliéfy dvou andělů. Sokl kryje obdélníková deska s římsovým okrajem na čelní straně opatřená nízkým frontonem s Božím okem uprostřed, fronton doplňují po stranách akroterie. Dřík na desce opatřen příložkami nahoře, volutově zakončenými, uprostřed čelní strany dříku je kartuše s dnes již nečitelnými nápisy. Hlavice s římsovým okrajem je na čelní straně opatřená trojúhelníkovým štítem, po jehož stranách jsou opět akroterie, na vrcholu štítu je soška knihy s ležícím beránkem. Na kříži je vytesané tělo hada s jablkem. Z horizontálních ramen kříže se spouští obtáčející draperie. Celková velikost cca 4m.

III. Stručný popis dochovaného stavu památky a poškození

Na místě samém byl proveden vizuální průzkum a lze konstatovat, že památka byla v minulosti kamenicky opravována. Základové konstrukce nejsou hydroizolačně ošetřené. První schodový stupeň byl tvořen třemi kamennými kvádry, z nichž jeden v současné době chybí, nicméně staticky se kříž jeví jako stabilní. Náhrobek Františka Preislera dlouhodobě trpí působením povětrnostních vlivů. Povrch všech kamenných částí kříže je pokryt řasou a lišejníky, které vytvářejí ideální kyselé prostředí pro degradaci kamene.

Základ kříže je pravděpodobně tvořen skládaným rulovým kamenem, následuje 1. pískovcový schodový stupeň, který lemuje soklovou část kříže. Schodový stupeň byl tvořen třemi kvádry, z nichž dnes jeden chybí. Základ těchto tří kamenů není téměř žádný, pravděpodobně je tvořen pouze několika solitérními rulovými kameny. Druhý stupeň je složen ze dvou kamenných desek o podobné mocnosti jako první schodový stupeň, jejich vrchní strana je však mírně zkosená.

Soklovou část tvoří pískovcový blok, který je z čelní strany zdoben výklenkem s božím hrobem. Bohužel výklenek s ležící figurou dlouhodobě slouží jako polička pro pokládání svíček, což razantním způsobem znehodnocuje jemnou sochařskou práci. Po stranách výklenku jsou reliéfně vyobrazeni dva klečící andělé, kteří jsou již ve stavu, kdy nejsou téměř rozpoznatelní. Na levé straně soklového bloku jsou dosud čitelné fragmenty nápisu, které pojednávají o autoru náhrobku, který pocházel z Tatobyt, další části odpouklého nápisu byly v minulosti bohužel kamenicky odstraněny. Na soklovou část navazuje krycí deska s římsou a akroterii po stranách v čele s frontonem a božím okem. Její spodní část navazuje na výklenek s božím hrobem a je poměrně silně degradována působením plamenů ze svíček.

Střední část neboli dřík kříže byl z čelní strany opatřen sekaným textem, ze kterého jsou dnes čitelné pouze fragmenty uprostřed dříku. Pokud nebyl text v minulosti zdokumentován, tak dnes již jej pravděpodobně nebude možné dát do souvislosti.

Následující částí kříže je římsa, na které se opět opakuje trojúhelný fronton, tentokrát je ovšem zdoben vegetabilním motivem, který by mohl symbolizovat vinnou révu (kuličky révy nesou fragmenty zlacení). Na okrajích římsy jsou opět akroterie. V této čelní části jsou opět patrná výrazně degradovaná místa vlivem působení povětrnostních vlivů. Na vrcholu frontonu je vysekána kniha s ležícím beránkem. Tato část je kupodivu v poměrně zachovalém stavu.

Samotný kříž je zdoben draperií a obtočený hadem s jablkem. Osazen je na drobném soklíku. Ve spodní části kříže je ještě vysekán nízký reliéf křížku v kruhovém emblému. Tento motiv je však obtížně rozluštitelný vlivem postupující degradace kamene.

Na všech kamenných částech kříže jsou patrné drobné dožilé vysprávky, spárování je kompletně ve špatném stavu, místy jsou patrné kamenické plomby – soklový kámen s výklenkem božího hrobu. Degradované a chybějící části jsou patrné ze všech stran kříže.

Ornamentální a figurální dekory kříže jsou provedeny ve velice jemném a detailním reliéfu a jsou vesměs silně zvětralé, v rozsáhlých partiích dochází k odlupování kamene po vrstvách (desfoliace).

Samotný kříž je podpořen kovaným ocelovým táhlem. Táhlo je kovářsky zdobené torzírováním a při prvotním vizuálním průzkumu není zřejmé, zdali nedochází k degradaci kamene vlivem narůstající koroze na ocelových trnech táhla.

V minulosti prošla památka kamenickou úpravou a byly odstraněny odfouklé puchýře, které jsou často posledními nositeli informace o původním charakteru sochařské práce. Stopy dlát jsou dnes velice dobře čitelné viz. přiložená fotodokumentace.

IV. Návrh restaurátorských prací

Restaurátorské práce na samotném kříži by měly být provedeny s respektem k dochovaným originálním povrchům a umělecko-řemeslným hodnotám památky. Cílem je zajistit dochovaný stav originálních povrchů, zpomalit degradační procesy kamene, odstranit poškození a jejich příčiny. Doplněno by mělo být základní tvarosloví architektury tak, aby kříž působil celistvě. Doplnování drobných defektů a textových částí v tomto případě není žádoucí.

Statika, transfer, základové konstrukce

V rámci koncepce restaurátorských prací je zapotřebí věnovat pozornost statické situaci památky. Kříž je umístěn u zdi sakristie kostela sv. Jana Křtitele a je mírně nakloněn dopředu. Tento náklon však není tak výrazný, aby bylo nezbytné památku znovu osadit na nový základ. Prostředí hřbitova je velmi obtížně dostupné pro manipulaci s těžkou technikou, případně by se jednalo o poměrně výrazně finančně nákladný úkol.

Degradační procesy, které na památce probíhají nelze primárně spojovat se vzlínající vlhkostí, i z tohoto důvodu nebude celkový transfer památky a výstavba nového hydroizolovaného základu zásadní.

Restaurátorský průzkum

Restaurátorský průzkum bude zaměřen na přítomnost starších výtvarně hodnotných povrchových úprav a dále na koncentrace vodorozpustných solí v odebraných vzorcích z reprezentativních míst.

Čištění

Při procesu čištění bude brán zřetel na stupeň poškození jednotlivých povrchů a bude prováděno citlivě. Způsob čištění bude vycházet z předem provedených zkoušek. Lze předpokládat kombinaci metod mechanických za mokra/sucha či chemických. (např. oplach vodou a čištění měkkými kartáči, vodní pára – kombinace mírného tlaku a horké páry, mikroabrazivní čištění, detergenty v rozdílných nosičích, a.d.). Dožilé tmely a spárování bude opatrně odstraněno dláty. Biologické poškození bude ošetřeno biocidními prostředky a poté odstraněno za pomoci měkkých kartáčů a vodou. Počítáno bude i se závěrečným preventivním biocidním ošetřením.

Povrchové úpravy

Výsledky průzkumu budou konzultovány na KD se zástupci památkové péče. Lze očekávat nálezy fragmentů např. zlacení.

První schodový stupeň

Rozebrat a opravit bude zapotřebí první pískovcový schodový stupeň. Ten byl složen ze tří kamenných kvádrů, z nichž dnes jeden chybí. Tento kámen bude vhodné doplnit novým přírodním kamenem, který bude odpovídat ve své struktuře a textuře originálnímu materiálu.

Základ

Pro statické zajištění prvního schodového stupně a tím následně i celé památky proti postupujícímu náklonu bude zapotřebí vystavět základový pas pod tyto tři kameny prvního stupně. Základový pas bude provázán armaturami a z vrchní strany opatřen hydroizolací.

Konsolidace

Veškeré povrchy pískovcových částí bude nezbytné zpevnit organokřemičitými konsolidačními prostředky. Praskliny budou zajištěny injektážní směsí a zatmeleny.

Armatury

V případě, že by v průběhu prací došlo k demontáži některých částí kříže, které obsahují ocelové armatury, dojde k jejich revizi, případně k náhradě za nerezivějící ocel. V každém případě bude ošetřena torzírovaná kotevní armatura samotného kříže ze zadní strany. V případě, že by došlo k jejímu vyjmutí, bude vhodné originál ošetřit zinkovou metalizací a následně nátěrem v kovářské grafitové černi.

Doplňky, tmely

Chybějící části budou doplněny a rekonstruovány v minerálním modifikovaném tmelu probarveném ve hmotě světlo-stálými pigmenty. Struktura a charakter povrchů bude odpovídat originálním povrchům.

Chybějící schodový stupeň navrhuji doplnit v přírodním kameni, který bude blízký originálnímu materiálu (arkóзовý pískovec hnědo-červené barvy).

Barevné retuše

Doplňovaná místa budou lokálně barevně retušována světlo-stálými pigmenty pojenými v akrylátové disperzi Primal AC 35.

Hydrofobizace

Všechny povrchy kamenných částí navrhuji ošetřit hydrofobizačním prostředkem.

Nová zjištění a případné změny v technologických postupech budou konzultovány se zástupci památkové péče a vlastníkem památky. Součástí předávaného restaurovaného díla bude restaurátorská zpráva ve dvou vyhotoveních s fotodokumentací průběhu prací.

V. Doporučené materiály a technologie

Čištění

Mokrý – vodou s měkkými kartáči, lokálně tlaková voda, nízkotlaká vodní pára, skalpely

Suchý – kartáče, dlátka, skalpely, mikroabrazivní metoda (korund F180)

Chemické – čisticí pasty Ultra 2000, FG pasta (Aqua – obnova staveb), tenzidy, roztok uhličitan amonný v obkladu Arbocell BC 200, biocidní prostředky Sanatop likvid, Porosan, prostředky pro odstranění vosků firmy Bellinzoni

Konsolidace, injektáže

nízkoviskózní epoxidové pryskyřice (Havel Composites), organokřemičité zpevňovací prostředky (Imesta, Remmers) s plnivý fillstoff A,B, křemičitá moučka, aerosil SiO₂, Paraloid B72.

Lepení

Epoxidové pryskyřice firmy Akemi, především lepidla vhodná pro silně namáhané spoje.

Plastické doplňky

Minerální modifikovaný tmel – dánský bílý cement Aalborg, křemičité písky odpovídajících frakcí, světlo-stálé pigmenty Deffner&Johann, 4% roztok akrylátové disperze.

Kámen na schodový stupeň – dohledání odpovídajícího kamene (Trutnov, Radków PL, Pirna DE)

Kovové prvky, armatury

Nerezová ocel

Mechanické čištění – kartáčky, abrazivní odstranění koroze

Ošetření proti korozi – metalizace zinkem

Nátěry – základní antikorozi nátěr, vrchní nátěr kovářská grafitová čern, nátěry pod zlacení olejový email, mixtion, plátkové zlato 23,5 karátu.

Barevné retuše

Světlo-stálé pigmenty Deffner&Johann, roztok akrylátové disperze Primal

Hydrofobizace

Nátěr Imesta IW290

Vybrané fotografie

Foto1 Preislerův kříž, celek, degradované povrchy, chybějící schodový stupeň, výklenek s božím hrobem zalitý voskem ze svíček.

Foto 2 spodní část podstavce, výklenek s božím hrobem a torza dvou andělů po bocích

Foto 3 Levá část výklenku s torzem žehnajícího anděla

Foto 4 Pravá část výklenku s torzem ležící figury a žehnajícího anděla

Foto 5 signatura autora náhrobku „Pracoval ...an z Tatobyt“ odfouklé puchýře originálních povrchů v nedávné minulosti někdo kamenicky odstranil, stopy zubáků jsou poměrně dobře čitelné

Foto 6 detail degradovaných povrchů a starších povrchových úprav zlacením

Foto 7 kovářsky torzírované táhlo na zadní části kříže

Záměr zpracoval:

MgA. Pavel Roleček

Email: [redacted] tel. [redacted]

Restaurování sochařských děl, kamenické práce

(Povolení k restaurování čj. MK 39038/2015. Restaurování polychromovaných sochařských uměleckých děl z kamene a nepolychromovaných sochařských uměleckých děl ze štuku a sádry.)

Ve Sklenařicích dne: 21.12.2018